

Loppuraportti

Hämeen haja-apu -hanke 2013

Niina Porevuo 2014

SISÄLTÖ

1.	YHTEENVETO.....	1
2.	YLEISTÄ HANKKEESTA.....	3
2.1	Hankkeen tavoitteet ja rahoitus	3
2.2	Hankkeen hallinnointi.....	3
2.3	Hankkeen työntekijät	3
2.4	Yhteistyötahot.....	4
3.	TIEDOTUS JA MARKKINOINTI.....	4
4.	YLEISNEUVONTA	4
4.1	Puhelin- ja nettineuvonta	4
4.2	Neuvontapisteet tapahtumissa ja yleisötilaisuudet.....	5
5.	KIINTEISTÖKOHTAINEN NEUVONTA.....	6
5.1	Toteutustapa.....	6
5.2	Kiinteistöjen omistajat ja perustietoa kiinteistöistä.....	7
5.3	Kiinteistöjen vedenhankinta ja jätevesijärjestelmät	10
5.4	Kiinteistökäyntien tulokset annetuista menetelmä- ja toimintaneuvoista	13
5.4.1.	Neuvojen arviot nykyisten jätevesijärjestelmien kunnosta.....	13
5.4.2.	Neuvojen suositukset parannustoimista	15
6.	PALAUTE	15
6.1	Asukkailta saatu palaute.....	15
6.2	Kunnilta ja suunnittelijoilta saatu palaute	16
7.	ARVIO HANKKEEN ONNISTUMISESTA JA KEHITYSTARPEISTA.....	17

LIITTEET:

Liite 1. Kiinteistölle lähetettävä kirje

Liite 2. Kiinteistöllä täytettävä kysymyslomake

Liite 3. Kiinteistölle jätettävä arvio neuvontakäynnistä

Liite 4. Neuvonta-alueet kartalla

1. YHTEENVETO

Hämeen haja-apu oli Kokemäenjoen vesistön vesiensuojeluyhdistyksen toteuttama kiinteistökohtaisen jätevesineuvonnan hanke. Hanketta rahoitti Hämeen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus Ympäristöministeriön haja-asutuksen jätevesineuvontamäärärahoista. Avustusta myönnettiin 135000 euroa ajalle 1.3.2013-30.8.2014.

Hankkeen jätevesineuvojina toimivat Päivi Karhunen (15.11. asti) ja Kirsikka Pynnönen (13.11. asti), vastaavana jätevesineuvojana Niina Porevuo (osa-aikainen) ja hankevastaavana Satu Heino (osa-aikainen). Hankkeen tavoitteena oli tehdä 700 kiinteistökohtaista neuvontakäyntiä. Käyntejä toteutui 1011. Käydyistä kiinteistöistä 965 oli vakituisesti asuttuja, 12 kesäasuntoja, 23 ympärivuotisessa käytössä olevia loma-asuntoja ja 11 muita kohteita, kuten maito-, liha- ja hevostiloja sekä majoitustointintaa. Koska muiden kuin vakituisessa asuinkäytössä olevien kiinteistöjen määrät olivat niin pieniä, tässä raportissa on tarkasteltu pääasiassa vakituisia asuntoja.

Hanke suunnattiin hankepäättöksen mukaisesti Hämeenlinnan seudulle (Hämeenlinna, Hattula, Janakkala). Hanke toteutti alueella kiinteistökohtaista neuvontaa sekä yleisneuvontaa erilaisissa tilaisuuksissa ja tapahtumissa. Kiinteistökohtaista neuvontaa tehtiin kaikissa hankealueen kunnissa. Puhelimessa neuvottiin 184 kiinteistön omistajaa. Hankkeen puitteissa pidettiin neuvontapistettä Hämeenlinnan kirjastolla ja Hämeenlinnan torilla. Kirjaston kylmä neuvontapiste oli osana valtakunnallisen jätevesiviikon ohjelmaa. Lisäksi luennoitiin jätevesistä ja kerrottiin neuvontatyöstä yhdeksässä tilaisuudessa eri puolilla hankealuetta.

Osoitetiedot kiinteistökohtaista neuvontaa varten saatiin kunnista. Tämän jälkeen neuvojat reitittivät ja aikatauluttivat käynnit ja lähettivät kiinteistöille kirjeitse tiedon käyntiajasta. Ennen käyntien aloitusta pidettiin kunnan kanssa neuvonnan aloituspalaveri. Neuvontakäynnillä tutustuttiin kiinteistön nykyiseen jätevesijärjestelmään, arvioitiin nykyisen jätevesijärjestelmän saneeraustarvetta ja annettiin ohjeita, miten edetä asiassa. Vaatimukset täyttävistä järjestelmistä neuvottiin, kuinka niitä tulisi hoitaa ja huoltaa. Neuvontakäynnistä jätettiin kiinteistölle kirjallinen arvio.

Vakituisten asuntojen jätevesijärjestelmä vaatii täydellistä uudistamista 65 prosentilla tarkastetuista kiinteistöistä, 17 prosenttia selviää pienillä parannuksilla ja 15 prosentilla jätevesijärjestelmä on nykyisellään toimiva. Kahta prosenttia järjestelmistä ei pystytty arvioimaan ja yksi prosentti vakituisista asunnoista kuului vähäisen vedenkäytön piiriin.

Vakituisesti asutuista kiinteistöistä, joiden järjestelmä vaatisi parannustoimia, 15 prosenttia kuuluu ikävapautuksen piiriin. 12 prosenttia kiinteistöistä, joiden tulisi uusia jätevesijärjestelmänsä, ilmoitti aikeista hakea kunnasta lykkäystä. Perusteiksi asukkaat mainitsivat mm. hieman ikävapautukseen oikeuttavan rajan alle jäävän iän. Lisäksi lykkäyksen hakijoissa oli kuolinpesien omistamia kiinteistöjä, joiden asukas oli iäkäs.

Vakituisten asuntojen vessavedet käsiteltiin yleensä saostussäiliössä. Osalla oli saostussäiliöiden perässä jatkokäsittely, joka ei ollut nykymääräysten mukainen. Pesuvedet johdettiin 84 prosentilla vakituisista asunnoista vessavesien kanssa samaan järjestelmään. 40 prosenttia nykyisistä jätevesijärjestelmistä oli rakennettu viimeisten 20 vuoden aikana.

Asukkaille suositeltiin pääsääntöisesti maaperäkäsittelyjärjestelmien rakentamista. Laitepuhdistamoja suositeltaessa ehdotettiin yleensä toisena vaihtoehtona maaperäkäsittelyä. Umpisäiliötä suositeltiin

15 prosentissa tapauksista joko vessavesien tai kaikkien jätevesien järjestelmäksi. 9 prosenttia järjestelmäsuosituksista koski vesivessan vaihtamista kuivakäymäläksi ja saman verran pesuvesisuodattimen valintaa.

Hanke-alueen kunnilla ei ole vakiintuneita linjauksia haja-asutuksen jätevesiasioissa. Neuvontatyön kannalta se oli haasteellista. Neuvojat joutuivat usein kehottamaan asukkaita ottamaan vielä kuntaan yhteyttä vaatimusten selvittämiseksi. Hankkeen lopussa kunnille järjestettiin hankkeen toimesta keskustelutilaisuus, jossa pohdittiin kunnille yhteisiä käytäntöjä jätevesiasioissa. Tilaisuudessa keskusteltiin mm. jätevedenkäsittelystä erityisalueilla, jätevesijärjestelmistä, suunnittelijan ja työnjohtajan pätevyydestä sekä lupa-asioista. Monet ehdotukset yhteisistä käytännöistä edellyttäisivät kunnilta vielä lisäkeskustelua ja yksityiskohtien hiomista.

Asukkaat antoivat positiivista palautetta neuvonnan maksuttomuudesta ja puolueettomuudesta. Neuvonta vahvisti monen asukkaan ajatuksia siitä, mikä olisi kiinteistölle sopiva järjestelmä ja kuinka saneeraus kannattaisi toteuttaa. Lisäksi asukkaille oli epäselvää, mistä tulisi lähteä liikkeelle ja siltä osin neuvonta selkeytti asioita.

Neuvontakäynnit eivät kuitenkaan erityisesti innostaneet asukkaita pikaiseen saneerauksen suunnitteluun. Vain viisi prosenttia asukkaista arvioi tekevänsä saneerauksen lähiaikoina. Myös joulukuussa hankkeen toimesta toteutettu soittokierros kuntiin ja KVVY:n osajajalistalle tietonsa ilmoittaneille suunnittelijoille osoitti, että jätevesiasioissa ei ole juurikaan tapahtunut edistymistä. Hattulassa ja Hämeenlinnassa arvioitiin kuntaan tulleiden yhteydenottojen määrän lisääntyneen vähän. Yhteydenottoja on tullut lähinnä neuvotuilta kiinteistöiltä, joiden tilanne on vaatinut vielä kunnan kantaa esim. jostain rajatapauksesta johtuen. Janakkalassa kyselyiden määrä on pysynyt ennallaan. Jätevesijärjestelmän saneerausta koskevien lupahakemusten määrän kerrottiin lisääntyneen Janakkalassa hieman. Hattulassa ja Hämeenlinnassa lupahakemusten määrä on sen sijaan pysynyt ennallaan. Haastatelluista suunnittelijoista (6 kpl), jotka ovat ilmoittaneet tekevänsä suunnitelmia ainakin osassa hankealueen kunnista, yksi kertoi yhteydenottojen määrän lisääntyneen vähän verrattuna aiempiin vuosiin. Tarjouspyyntöjen ja suunnitelmatilausten määrä ei kuitenkaan ole lisääntynyt vielä kenelläkään suunnittelijoista.

Hanke eteni suunnitellusti ja aikataulussa. 700 käynnin neuvontatavoite ylitettiin reilulla 300 käynnillä.

2. YLEISTÄ HANKKEESTA

2.1 Hankkeen tavoitteet ja rahoitus

Hämeen haja-apu oli Kokemäenjoen vesistön vesiensuojeluyhdistyksen toteuttama kiinteistökohtaisen jätevesineuvonnan hanke. Hanketta rahoitti Hämeen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus Ympäristöministeriön haja-asutuksen jätevesineuvontamäärärahoista. Avustusta myönnettiin 135000 euroa ajalle 1.3.2013-30.8.2014. Hankkeen tavoitteena oli tehdä 700 kiinteistökohtaista neuvontakäyntiä. Lisäksi toteutettiin yleisneuvontaa. Hankealue oli Hämeenlinnan seutu eli Hämeenlinnan kaupunki sekä Hattulan ja Janakkalan kunnat.

2.2 Hankkeen hallinnointi

Hämeen haja-apu –hanke oli Kokemäenjoen vesistön vesiensuojeluyhdistyksen suunnittelema ja hallinnoima. Hankkeelle perustettiin ohjausryhmä, johon kuuluivat:

- Jussi Leino, vesihuoltoasiantuntija, Hämeen ELY-keskus (Varalla vesihuoltoasiantuntija Timo Virola)
- Juha Lahti, ympäristöjohtaja, Hämeenlinnan kaupunki (Varalla ympäristötarkastaja Reijo Hemilä)
- Alpo Jokela, valvontainsinööri, Hattulan kunta
- Heikki Tamminen, ympäristöpäällikkö, Janakkalan kunta (Varalla ympäristötarkastaja Milla Siiri)
- Elina Leppänen, kyläasiamies, Hämeen Kylät ry
- Suvi Mäkelä, vesistöasiantuntija, Vanajavesikeskus
- Satu Heino, hankevastaava, Kokemäenjoen vesistön vesiensuojeluyhdistys ry
- Niina Porevuo, vastaava jätevesineuvoja, Kokemäenjoen vesistön vesiensuojeluyhdistys ry

Hankkeen ohjausryhmä kokoontui hankeaikana kolme kertaa.

2.3 Hankkeen työntekijät

Hankkeen hankevastaavana toimi osa-aikaisesti Satu Heino. Hankevastaavan tehtävänä oli vastata hankkeen johtamisesta, hallinnoinnista ja kustannuseurannasta. Hankevastaava neuvotteli neuvonta-alueista kuntien kanssa sekä hankki neuvojille osoitteet kunnista. Hankevastaava markkinoi neuvontatyön neuvonta-alueelle ja hän vastasi tiedotuksesta sekä jätevesineuvontasivuston www.kvvy.fi/jatevesi ylläpidosta. Hankevastaava myös koulutti neuvoja tehtäviinsä.

Hankkeen vastaavana jätevesineuvojana toimi Niina Porevuo. Porevuo teki osan työajasta Pirkanmaan haja-apu –hankkeelle. Vastaava jätevesineuvoja vastasi neuvonnan käytännön toteutuksesta, hankkeessa käytettyjen materiaalien päivityksistä ja raportoinnista. Lisäksi tehtäviin kuului neuvojen kouluttaminen maastotyöhön maastokauden alussa. Vastaava jätevesineuvoja teki myös neuvontakäyntejä ja yleisneuvontaa. Vastaavalla jätevesineuvojalla oli neuvonta-alueita Hämeenlinnassa entisen Hauhon alueella.

Hankkeen kokopäiväisinä jätevesineuvojina toimivat Päivi Karhunen (15.11. asti) ja Kirsikka Pynnönen (13.11. asti). Neuvojien tehtävänä oli aikatauluttaa ja reitittää oman neuvonta-alueensa neuvontakäynnit, vastata neuvontakäyntien tekemisestä ja neuvontakäynneillä kerättyjen tietojen syöttämisestä Excel-taulukkoon. Lisäksi neuvojat tekivät yleisneuvontaa erilaisissa tapahtumissa ja tilaisuuksissa. Karhusen toimialuetta olivat Janakkala ja Hämeenlinnassa entiset Tuuloksen ja Lammin alueet sekä osa entisen Hauhon alueista. Pynnösen toimialuetta olivat Hattula ja Hämeenlinnassa entisen Kalvolan, Rengon ja Hämeenlinnan alueet.

2.4 Yhteistyötahot

Neuvontatyötä tehtiin Hattulassa, Janakkalassa ja Hämeenlinnassa. Yhteistyö näiden kuntien kanssa oli tiivistä varsinkin neuvontatyön käynnistysvaiheessa. Hanke teki yhteistyötä myös neuvontakäyntien paikallisten toimijoiden kanssa. Kyläyhdistyksiltä pyydettiin tarvittaessa apua yleisötilaisuuksien järjestämiseen. Hämeen Kylät ry auttoi neuvonnasta tiedottamisessa kylille. Vanajavesikeskuksen kanssa tehtiin yhteistyötä Hämeenlinnan toritapahtuman ja jätevesivideon toteuttamisen osalta. Jätevesivideo löytyy osoitteesta

<http://www.youtube.com/watch?v=-cVyyGzPRCQ>

3. TIEDOTUS JA MARKKINOINTI

Hanke julkaisi 7 lehdistöiedotetta, jotka koskivat valtakunnallisen jätevesiviikon ohjelmaa, neuvontatyön aloittamista ja yleisötilaisuuksia eri alueilla sekä jätevesivideon julkaisua. Lisäksi hanke julkaisi kolme juttuvinkkiä. Juttuvinkkien aiheina olivat mm. jätevesijärjestelmän saneerauksen suunnittelu, vaihtoehdot jätevesien käsittelyyn ja mökkien jätevedet. Tiedotteiden ja juttuvinkkien pohjalta julkaistiin useita lehtijuttuja. Toimittajia oli seuraamassa neuvontakäyntejä. Lisäksi hankkeen kirjoittama juttu julkaistiin KVVY:n sähköisessä Vesiviestissä sekä Kotikylän kesälehdessä. Lehti-ilmoituksia hankkeella oli kuusi. Hanke mainosti neuvontatyötä ja tilaisuuksia myös kuntien verkkosivuilla ja Hämeen Kylät ry:n kautta.

4. YLEISNEUVONTA

4.1 Puhelin- ja nettineuvonta

Lehti- ja radiojuttujen myötä hankkeen työntekijöille tuli yhteensä 26 neuvontapuhelua. Puheluissa kyseltiin paitsi ohjeita myös neuvontakäyntejä. Yksittäiset neuvontakäynnit pyrittiin hoitamaan, mikäli ne osuivat ajoreittien varrelle. Kaukana sijaitsevat kohteet neuvottiin puhelimesta ja ohjattiin ottamaan yhteyttä jätevesijärjestelmän suunnittelijaan. Lisäksi neuvojat kävivät käyntien peruspuheluiden yhteydessä läpi 158 kiinteistön tilanteen ja neuvoivat siinä yhteydessä niin järjestelmän valinnassa kuin toimivan järjestelmän hoidossakin.

4.2 Neuvontapisteet tapahtumissa ja yleisötilaisuudet

Hankkeen puitteissa pidettiin neuvontapistettä kaksi kertaa. Hämeenlinnan kirjastolla oli 15.-24.4. kylmä neuvontapiste, jossa jaettiin erilaisia esitteitä. Neuvontapiste oli osana valtakunnallisen jätevesiviikon ohjelmaa. Hämeenlinnan toritapahtumassa pidettiin 5.6. neuvontapistettä kahden neuvojan voimin. Neuvontapisteellä kävi 21 henkilöä.

Hankkeen puitteissa luennoitiin jätevesistä sekä kerrottiin neuvontatyöstä:

- 16.4. Hauhonselän järvikunnostusillassa Hauholla (Paikalla 53 henk., 2 käyntivarausta)
- 29.4. yleisötilaisuudessa Hattulassa (Paikalla 49 henk.)
- 6.5. yleisötilaisuudessa Janakkalassa (Paikalla 15 henk.)
- 11.6. yleisötilaisuudessa Kalvolassa (Paikalla 30 henk.)
- 12.6. yleisötilaisuudessa Tuuloksessa (Paikalla 34 henk., 9 käyntivarausta)
- 3.7. Kankaistenjärven suojeluyhdistyksen kokouksessa Hämeenlinnassa (Paikalla 31 henk.)
- 18.3. Hattulan Juteinitalolla jätevesi-illassa (18 henk.)
- 20.3. Janakkalan kunnantalolla jätevesi-illassa (35 henk.)
- 27.3. Tuuloksen Kauppakeskus Tuulosen jätevesi-illassa (44 henk.)

Hattulan 29.4. pidetyssä yleisötilaisuudessa HS-Vesi esitteli vesihuollon kehittämissuunnitelmaa.

Hankkeen lopussa järjestettiin jokaisessa hankealueen kunnassa jätevesi-ilta, jossa oli paikalla kunnan edustaja kertomassa lupa-asioista sekä alueella toimivia jätevesisuunnittelijoita kertomassa suunnittelusta ja tarjoamista palveluista. Tilaisuuksiin kutsuttiin kirjeellä asukkaita sellaisilta kiinteistöiltä, joiden jätevesijärjestelmän neuvoja oli kiinteistökäynnillä arvioinut tarvitsevan saneerausta. Tilaisuuksista oli lisäksi ilmoitus Hämeen Sanomissa. Noin 10 prosenttia kirjeellä kutsutuista tuli tilaisuuksiin.

Kuva 4.1. Asukkaita keskustelemassa suunnittelijan kanssa Tuuloksen jätevesi-illassa 27.3.

5. KIINTEISTÖKOHTAINEN NEUVONTA

5.1 Toteutustapa

Neuvontahanke aloitettiin neuvottelemalla kuntien kanssa. Kunnilta pyydettiin osoitetiedot niille viemäriverkoston ulkopuolisille kiinteistöille, joille kunta halusi neuvontakäyntejä kohdistaa. Neuvonta kohdistettiin ensisijaisesti vakituisesti asutuille kiinteistöille. Ennen neuvontatyön aloittamista pidettiin palaveri kunnan ympäristö- ja rakennusvalvonnan viranomaisten kanssa. Palaverissa käytiin läpi neuvontatyön kulku ja käytettävät dokumentit, neuvontatyön aikataulus sekä hanke-alueen rajaus ja erityispiirteet. Lisäksi sovittiin neuvontatyön tiedotuskäytännöistä ja vastuista. Kuntaedustajien kanssa käytiin myös läpi kunnan lupakäytännöt ja jätevesijärjestelmiin liittyviä tulkintakysymyksiä.

Varsinainen neuvontakäyntien valmistelu alkoi osoitetiedoston muokkaamisella sekä neuvontakäyntien reitittämällä ja aikatauluttamisella. Tämän jälkeen asukkaille lähetettiin tiedotekirje neuvontakäynnistä (liite 1). Uuden neuvonta-alueen alkaessa käynnistettiin myös muu tiedotus kuntapalaverissa sovitun tiedotussuunnitelman mukaisesti. Kylissä pyrittiin järjestämään tiedotustilaisuus hankkeen aluksi ja lisäksi kertomaan aloitettavasta neuvontatyöstä mm. paikallislehdissä ja kuntien verkkosivuilla.

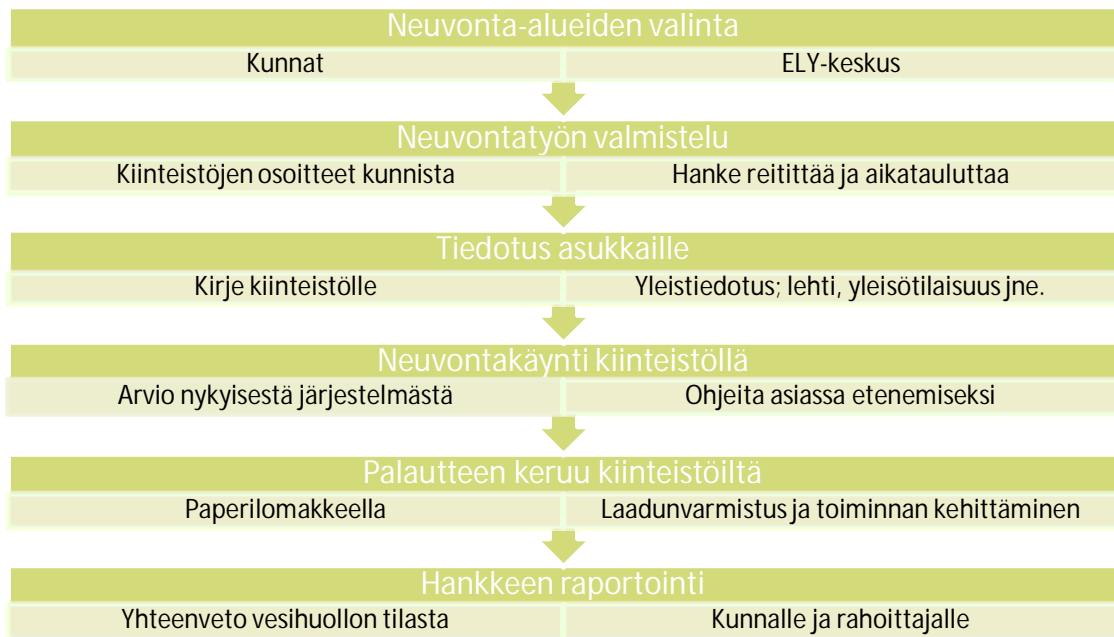
Neuvontakäynnin aluksi tutustuttiin kiinteistön nykyiseen jätevesijärjestelmään. Vesihuolto- ja muut kiinteistön tiedot kirjattiin kysymyslomakkeeseen (liite 2). Kiinteistöikäynnin havaintojen ja asukkaan kertoman perusteella arvioitiin nykyisen jätevesijärjestelmän riittävyttä verraten asetuksen puhdistusvaatimuksiin. Tämän jälkeen annettiin ohjeita, miten jätevesijärjestelmän kanssa tulisi jatkossa toimia ja vastattiin asukkaan kysymyksiin. Neuvontakäynnistä jätettiin kiinteistölle kirjallinen arvio (liite 3). Lisäksi jätettiin tarpeen mukaan Suomen vesiensuojeluyhdistysten liiton Jätevesiopas, ympäristöhallinnon esitteitä, Käymäläseura Huussin kuivakäymäläesitteitä, jätevesijärjestelmän käyttöpäiväkirja, yleiset jätevesijärjestelmän käyttö- ja huolto-ohjeet, sakokaivolietteen kalkkistabilointiohje, aktiivilietteen laskeutuvuuskokeen ohje, saneeraajan muistilista tai jätevesisuunnittelijoiden yhteystietoja. Neuvontakäynneillä ei jaettu kaupallista materiaalia.

Neuvontakäynti edellytti asukkaan tai hänen valtuuttamansa henkilön läsnäoloa. Mikäli asukas ei ollut perunut käyntiä ja kiinteistöltä ei tavoitettu ketään, asukkaalle jätettiin viestilappu. Viestissä kerrottiin, että neuvoja on käynyt kiinteistöllä ja asukas voi halutessaan varata uuden käyntiajan.

Neuvontakäyntien jälkeen neuvojat täyttivät kiinteistöikäynnin tiedot Excel-taulukkoon. Hankkeen vastaava jätevesineuvoja hoiti tämän jälkeen neuvontakäyntien tilastoinnin ja yhteenvetojen tekemisen. Neuvontatyön edistymistä käytiin läpi viikoittain palaverissa.

Neuvontakäynneistä kerättiin alkukesästä palautetta lyhyellä palautelomakkeella, jonka asukas täytti neuvontakäynnin päätteeksi. Mikäli asukas halusi, lomake jätettiin asukkaalle myöhemmin täytettäväksi valmiiksi maksetun palautuskuoren kera.

Neuvontakäynneillä asukkailta kysyttiin, saako käynnin tiedot luovuttaa viranomaisille. Neuvontakäynneistä toimitettiin osoitelistat sekä ko. kuntaan että Hämeen ELY-keskukseen. Vesihuoltotiedot annettiin vain niiltä kiinteistöiltä, jotka antavat siihen luvan.

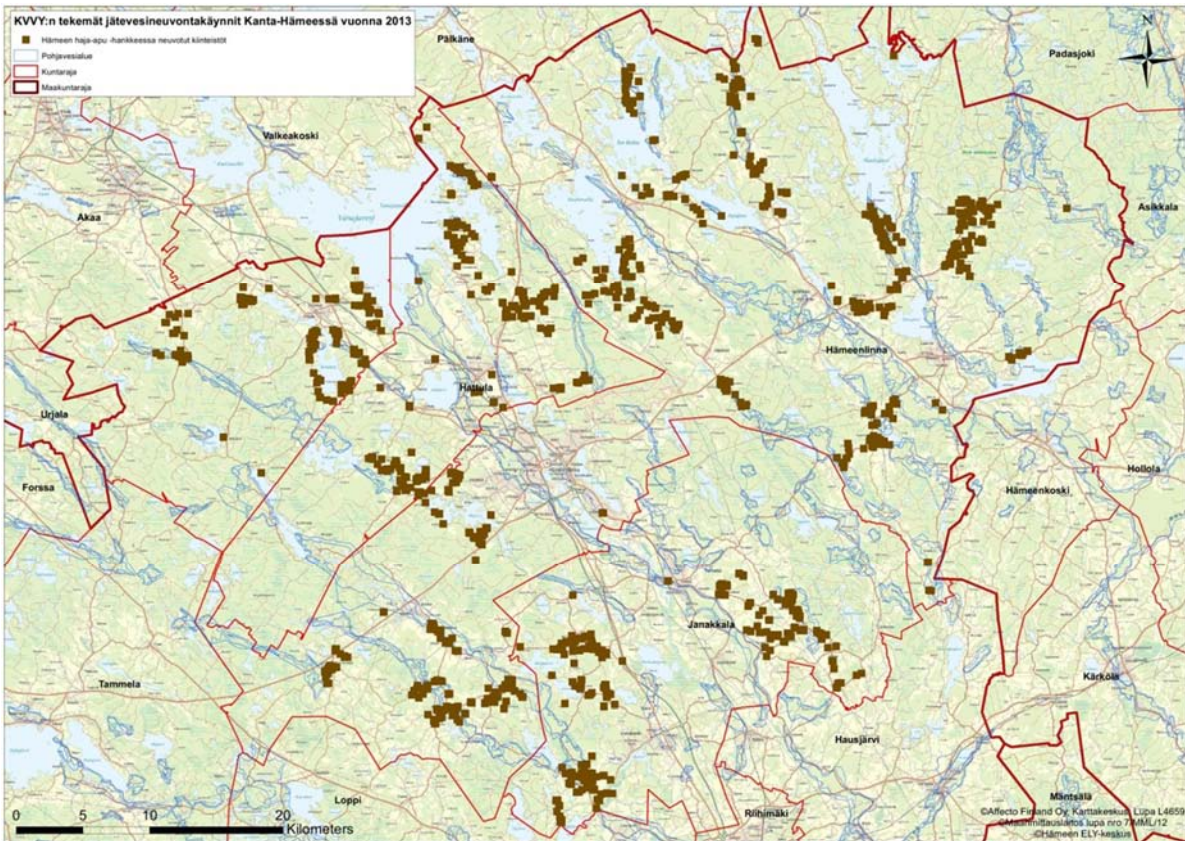

Kuva 5.1. Yhteenveto kiinteistökohtaisen neuvontatyön toimintamallista.

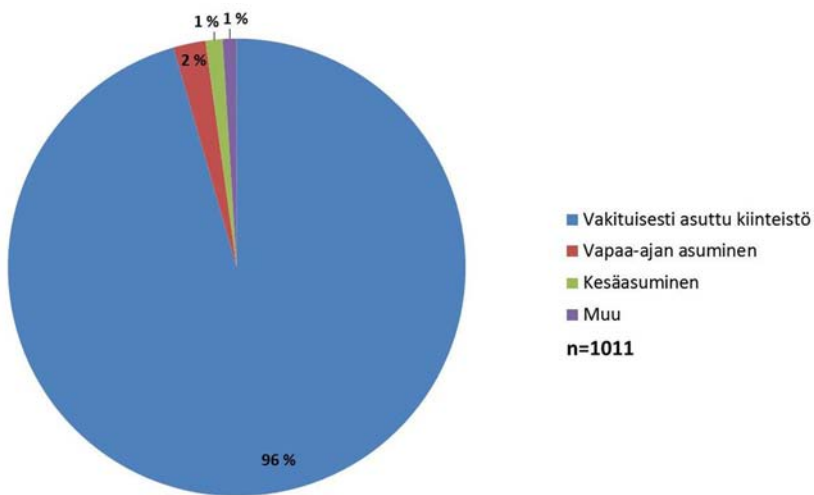
5.2 Kiinteistöjen omistajat ja perustietoa kiinteistöistä

Neuvontakäyntejä tehtiin Hattulassa, Janakkalassa ja Hämeenlinnassa yhteensä 1011. Hämeen ELY-keskus vei neuvontakäynnit paikkatietoon. Käynnit on merkitty karttaan ruskealla (Kuva 5.2). Tarkempi kartta on liitteenä 4.

Tarkastetuista kiinteistöistä 96 prosenttia (965 kpl) oli vakituisesti asuttuja (Kuva 5.3). Vakituisesti asutuilla kiinteistöillä oli keskimäärin 2,3 asukasta. Loma-asuntojen osuus oli yhteensä 3 prosenttia. Ympärivuotisesti käytetyistä loma-asunnoista osa oli vesivessallisia ja muutenkin hyvin varusteltuja ja osa ulkokuuressa ja vaatimattomasti varusteltuja. Kesäasunnoista lähes kaikki olivat ulkokuuressa ja vaatimattomasti varusteltuja. Muita kiinteistöjä oli 1 prosentti. Muu kiinteistö oli esimerkiksi maito-, liha- tai hevostila. Tämän raportin tarkasteluissa käsitellään pääasiassa vakituisia asuntoja, koska loma-asuntojen ja muiden kuin asuinkiinteistöjen käyntimäärät olivat niin pieniä, että niiden osalta tarkastelujen tekeminen ei ollut mielekäästä.

Kuva 5.2. Neuvontakäynnit kartalla.

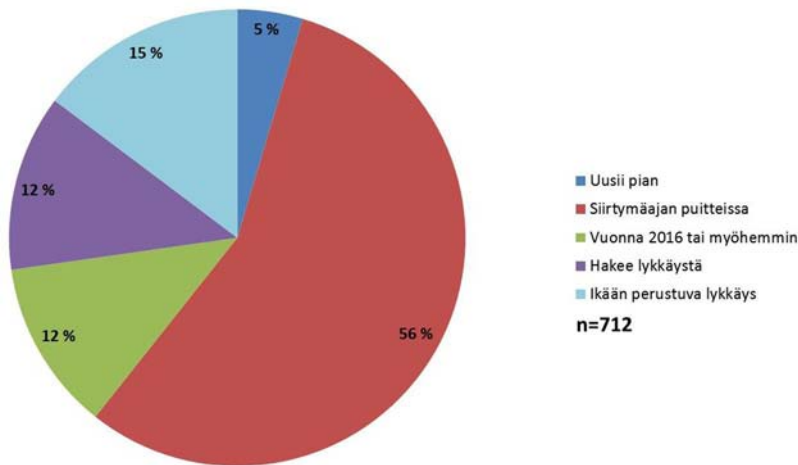
Kuva 5.3. Kiinteistöjen käyttötavan jakauma tarkastetuilla kiinteistöillä.

Neuvontakäyntien toteumaprosentit olivat lähes samat kaikissa kunnissa (Kuva 5.4). Tarjotuista neuvontakäynneistä 468 kpl ei toteutunut. Asukkaat joko peruivat käyntejä tai kiinteistöillä ei ollut ketään kotona. Perumisen syitä olivat mm. hiljattain uusittu järjestelmä, oikeus ikävapautukseen, kiinteistön vaatimaton varustelutaso tai työkiireet. Perumisten yhteydessä ei tullut juurikaan negatiivista palautetta neuvontatyöstä. Toteutumatta jääneistä käynneistä 40 prosentissa tapauksista (188 kpl) syynä oli se, että kiinteistöillä ei ollut ketään paikalla.

Vuoden 2013 kiinteistöikäynti kunnittain	Toteutuneet käynnit kpl	Toteuma %	Ikävapautetut kpl
Hattula	164	67	30
Janakkala	194	66	12
Hämeenlinna	653	65	83
Yhteensä/keskiarvo	1011	66	125

Kuva 5.4. Yhteenveto kiinteistöjen käyntitiedoista kunnittain.

Jätevesineuvontakäynti ei näytä juurikaan motivoivan asukkaita välittömiin saneeraustoimiin (Kuva 5.5). 5 prosenttia vakituisesti asutuista kiinteistöistä aikoo uusia jätevesijärjestelmänsä lähiaikoina. 56 prosenttia aikoo toteuttaa saneerauksen siirtymäajan puitteissa ja 12 prosenttia myöhemmin vuonna 2016 tai sen jälkeen.

Kuva 5.5. Vakituisten asukkaiden arvio järjestelmän uusimisen ajankohdasta.

12 prosenttia (89 kpl) vakituisesti asutuista kiinteistöistä, joiden tulisi tehdä jätevesien käsittelyjärjestelmälleen parannustoimia, ilmoitti aikovansa hakea kunnasta lykkäystä. Lykkäyksen hakijoiden joukossa oli kiinteistöjen omistajia, jotka olivat iältään lähellä automaattiseen vapautukseen oikeuttavaa ikärajaa. Toinen selkeä vapautuksen hakijoiden joukko olivat kuolinpesien kiinteistöt, joiden asukkaat olisivat ikänsä puolesta ikävapautuksen piirissä, mutta kiinteistön omistussuhteista johtuen eivät kuitenkaan olleet automaattisesti vapautukseen oikeutettuja.

Vakituisista asunnoista, joiden järjestelmä tarvitsisi saneerausta, 15 prosenttia (105 kpl) kuului ikään perustuvan lykkäyksen piiriin. Jätevesineuvojat olivat arvioineet 75 prosenttia ikävapautettujen vakituisten asuinkiinteistöjen järjestelmistä olevan saneerauksen tarpeessa. Vain seitsemän ikävapautukseen oikeutetun kiinteistön jätevesijärjestelmä oli rakennettu 2000-luvulla. Ikävapautukseen oikeutettuja kiinteistöjä oli yhteensä 125 (Kuva 5.4). Asukkailla oli vääriä ja puutteellisia tietoja ikävapautuksen saamisen edellytyksistä ja näitä asioita selvennettiin asukkaille neuvontakäynneillä.

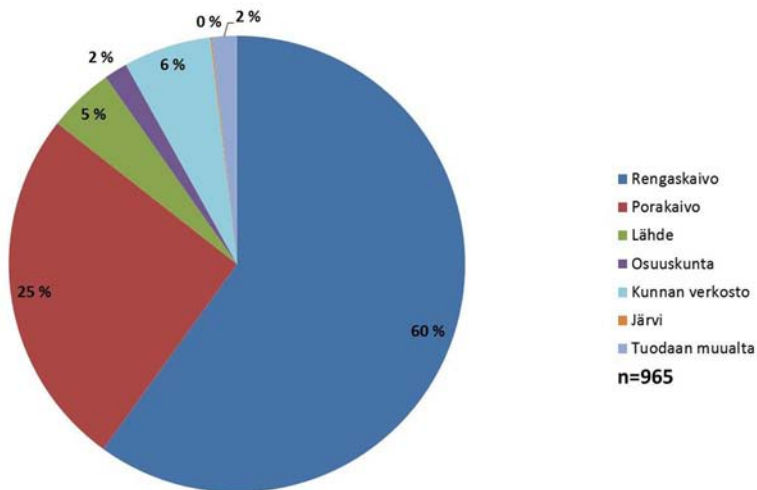
33 prosenttia (321 kpl) vakituisesti asutuista kiinteistöistä kielsi neuvontakäynnillä kerättyjen tietojen luovuttamisen kunnalle. Tietojen luovuttamisen saattoivat kieltää sellaistenkin kiinteistöjen omistajat, joilla ei vaikuttanut olevan mitään erityistä syytä salata kiinteistönsä vesihuollon tilaa. Kieltäneiden joukossa oli mm. ikävapautettuja, lykkäyksen hakijoita ja järjestelmän jo uusineita. Lisäksi tapauksissa, joissa neuvontakäynnillä paikalla oli joku kiinteistön asukkaan valtuuttama henkilö eikä ollut tiedossa, hyväksyykö asukas tietojen luovuttamisen viranomaisille, tietojen luovuttaminen kirjattiin

kielleyksi varmuuden vuoksi. Muutamasta tietojen luovutuksen kieltäneestä kiinteistöstä oli kerätystä aineistossa merkintä, että jätevesijärjestelmän lupa-asiat eivät olleet kunnossa.

5.3 Kiinteistöjen vedenhankinta ja jätevesijärjestelmät

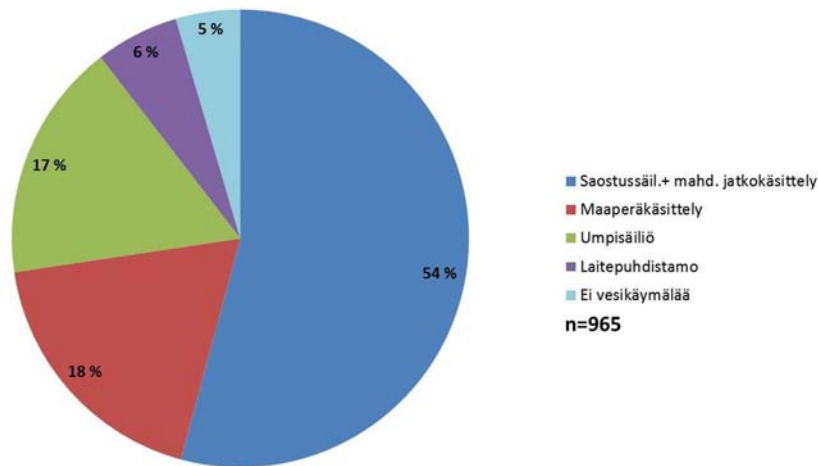
Kiinteistökäynnillä kysyttiin niin talousveden hankinnasta kuin kiinteistön nykyisestä jätevesien käsittelystä ja siihen mahdollisesti suunnitelluista parannuksista.

60 prosenttia vakituisesti asutuista kiinteistöistä saivat juomavetensä rengaskaivosta (Kuva 5.6). Porakaivo puolestaan oli 25 prosentilla kiinteistöistä. Joko osuuskunnan tai kunnan vesijohtoverkoston kuului 8 prosenttia vakituisista asunnoista. 5 prosentilla kiinteistöistä vedenhankinta tapahtui lähteestä. Vakituista asunnoista 2 prosenttia oli muualta tuodun veden varassa. Osa kiinteistönomistajista kertoi ottavansa juomaveden ja pesuveden eri paikoista. Neuvojat kirjasivat ainoastaan juomaveden lähteen. Kolmasosa (289 kpl) oman vedenhankinnan varassa olevista talouksista oli kiinnostunut tutkituttamaan kaivonsa vedenlaadun.

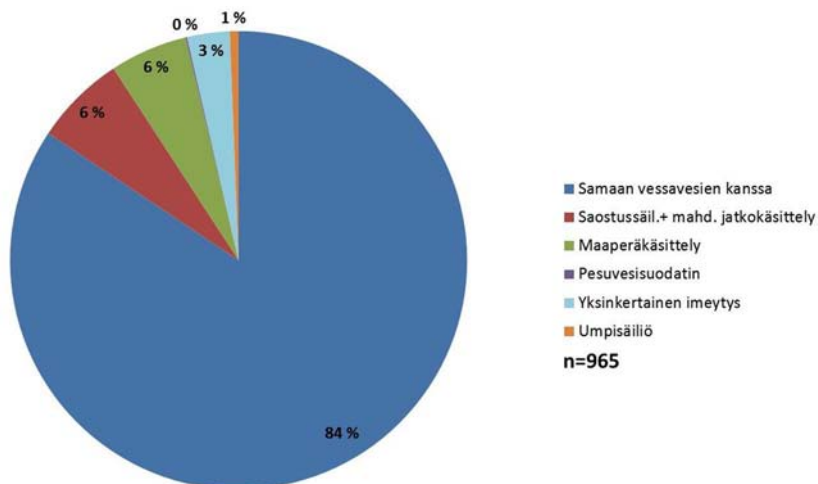
Kuva 5.6. Vakituisten asuinkiinteistöjen juomaveden lähde.

Vakituksilla asunnoilla vessavedet käsiteltiin yleisimmin pelkästään saostussäiliöissä tai vaihtoehtoisesti saostussäiliöiden perässä oli jatkokäsittely, joka ei ollut määräysten mukainen (Kuva 5.7). Saostussäiliöiden perässä oli esim. imeytyskaivo, kivipesä tai jonkinlainen imeytys salaojaputkella. Nykyaikaväestön mukaisia imeytys- ja suodatuskenttiä kaikille jätevesille oli 18 prosentilla vakituisista asunnoista. Umpisäiliö oli 17 prosentilla ja laitepuhdistamo 6 prosentilla kiinteistöistä. Vakituista asunnoista 5 prosenttia oli vesikäymälättömiä. Vesikäymälättömistä kiinteistöistä 16 prosentilla oli sisäkuivakäymälä ja muilla ulkohuussi.

Kuva 5.7. Vakituisten asuinkiinteistöjen nykyiset vessavesijärjestelmät.

Vakituisten asuntojen pesuvedet käsiteltiin yli 80 prosentilla kiinteistöistä samassa järjestelmässä vessavesien kanssa (Kuva 5.8). Saostussäiliöt ja lisänä mahdollisesti ei määräysten mukainen jatkokäsittely pelkille pesuvesille oli 6 prosentilla kiinteistöistä. Maaperäkäsittely pesuvesille oli 6 prosentilla ja yksinkertainen imeytys, kuten imeytyskaivo, 3 prosentilla kiinteistöistä. Pesuvesisuodatin oli vajaalla prosentilla ja umpisäiliö prosentilla vakituisista asunnoista.

Kuva 5.8. Vakituisten asuinkiinteistöjen nykyiset pesuvesijärjestelmät.

Verrattaessa 1-3 asukkaan vakituisia asuntoja kiinteistöihin, joilla asui vähintään 4 asukasta, nykyisissä jätevesijärjestelmissä ei havaittu huomattavia eroja. 2000-luvun järjestelmiä oli suhteessa enemmän kiinteistöillä, joilla asui 4 henkilöä tai enemmän kuin pienemmän asukasmäärän kiinteistöillä. 1-3 asukkaan kiinteistöjen järjestelmistä 17 prosenttia oli rakennettu 2000-luvulla ja vähintään 4 asukkaan kiinteistöjen järjestelmistä 28 prosenttia.

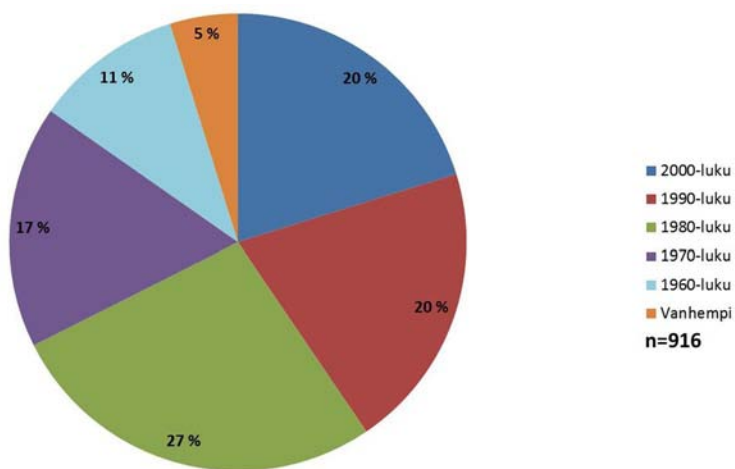
Vakituisista asunnoista, joilla ainoastaan vessan jätevedet kerättiin umpisäiliöön, pesuvesille oli 38 prosentissa (35 kpl) tapauksista pelkät saostussäiliöt tai saostussäiliöiden lisäksi jokin ei määräysten mukainen jatkokäsittely. 55 prosentilla (51 kpl) kiinteistöistä oli pesuvesille puolestaan imeytys- tai suodatuskenttä. Muutamalla kiinteistöillä pesuvesille oli yksinkertainen imeytys. Kaikista vakituisesti asutuista kiinteistöistä kaksoisviemäroityjen osuus oli noin 10 prosenttia (92 kpl). Kaksoisviemä-

röidyistä kiinteistöistä ranta-alueella (100 m rannasta) sijaitsi hieman alle 25 prosenttia (21 kpl) ja lähes saman verran pohjavesialueella (22 kpl).

71 vakituista asuntoa, joilla oli umpisäiliö, johti vessavesien ohella myös pesuvedet samaan säiliöön. Asukkaita näillä kiinteistöillä oli yleensä 1-2. Myös muutamilla 3-5 hengen kiinteistöillä johdettiin kaikki jätevedet umpisäiliöön. Sijainti pohjavesialueella oli selittävä tekijä kaikkien jätevesien umpisäiliöön ohjaamiselle 18 prosentissa tapauksista. Ranta-alueella kaikkien jätevesien keräämiseen tarkoitetuista umpisäiliöistä sijaitsi 20 prosenttia.

79 prosenttia vakituisten asuinkiinteistöjen sako- ja umpisäiliölietteistä viedään asukkaiden kertoman mukaan jätevedenpuhdistamolle. Noin 9 prosenttia lietteistä päätyy peltolevitykseen. 12 prosenttiin kuuluvat kiinteistöt, jotka eivät esim. ole tyhjentäneet säiliöitä tai asukkaat eivät tienneet, mihin tyhjentäjä kuljettaa lietteet. Asukkaat tyhjentävät jätevesisäiliöt yleensä 1-2 kertaa vuodessa. Noin 40 prosenttia kiinteistöistä tyhjentää jätevesisäiliöt vain kerran vuodessa ja vajaa 35 prosenttia kaksi kertaa vuodessa. Harvemmin kuin kerran vuodessa säiliöiden tyhjennyksen tekeviä oli kymmenesosa. Kolme kertaa tai useammin säiliöitä tyhjentää noin 17 prosenttia kiinteistöistä.

Vakituisten asuntojen jätevesijärjestelmistä 40 prosenttia oli rakennettu viimeisten 20 vuoden aikana (Kuva 5.9). 1980-luvun järjestelmiä oli vajaa 30 prosenttia. 1970-luvulla tai sitä ennen rakennettuja järjestelmiä oli puolestaan noin kolmasosa järjestelmistä. Tarkastelun ulkopuolelle jäi vajaa 50 vakituisesti asuttua kiinteistöä, joiden järjestelmistä ei pystynyt arvioimaan rakennusajankohtaa tai kiinteistöllä ei ollut lainkaan jätevesijärjestelmää.

Kuva 5.9. Käytössä olevien vakituisten asuntojen jätevesijärjestelmien ikäjakauma.

Talousjätevesiasetuksen mukaan kiinteistöillä tulisi olla selvitys nykyisestä jätevesijärjestelmästä, järjestelmän käyttö- ja huolto-ohjeet sekä käyttöpäiväkirja. Selvityslomake oli täytettynä 51 prosentilla vakituisista asunnoista. Hämeenlinnassa ja Hattulassa kunta halusi, että jätevesineuvoja lähettää käynnistä kertovan kirjeen mukana kiinteistöille myös selvityslomakkeen. Moni asukas onkin tehnyt jätevesiselvityksen vasta juuri ennen neuvojan tuloa. Asukkaat ovat kysyneet neuvoilta ohjeita lomakkeen täyttämiseen. Käyttö- ja huolto-ohje oli 12 prosentilla ja käyttöpäiväkirja oli 10 prosentilla kiinteistöistä. Asukkailla on usein vakiintunut jätevesisäiliöiden tyhjennysväli, minkä vuoksi asukkaat pitivät tyhjennysten muistiin kirjaamista turhana. Noin 20 kiinteistöllä neuvoja ei saanut selville, ovatko dokumentit kunnossa.

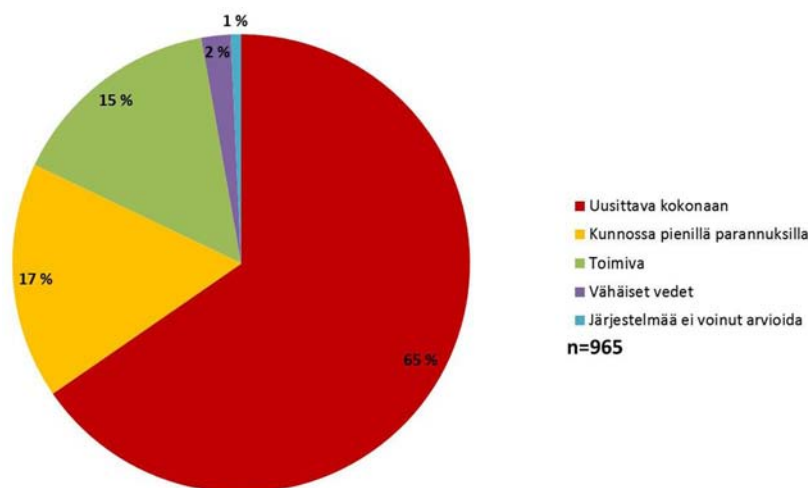

Talousjätevesiasetuksen vaatimukset täyttävistä järjestelmistä pitäisi löytyä ko. dokumentit. Näin ei kuitenkaan käytännössä ollut. Jätevesiselvitys tai sen korvaava jätevesisuunnitelma oli noin 70 prosentilla kiinteistöistä. Käyttö- ja huolto-ohje oli puolestaan vajaalla 60 prosentilla ja käyttöpäiväkirja reilulla 30 prosentilla kiinteistöistä, joiden järjestelmän oli arvioitu olevan kunnossa.

5.4 Kiinteistöikäntien tulokset annetuista menetelmä- ja toimintaneuvoista

5.4.1. Neuvojen arviot nykyisten jätevesijärjestelmien kunnosta

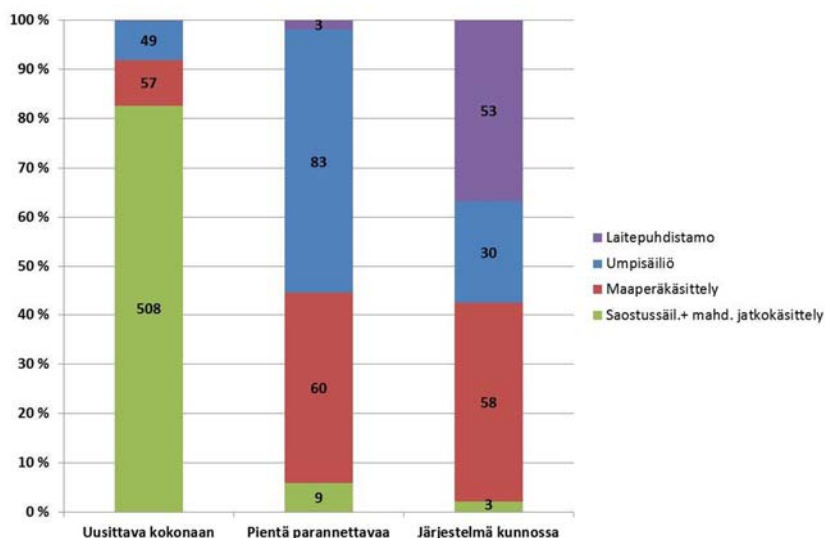
Jätevesijärjestelmä vaatii täydellistä uudistamista 65 prosentilla tarkastetuista vakituisesti asutuista kiinteistöistä (Kuva 5.10). Mikäli järjestelmän on arvioitu tarvitsevan uusimista, saostussäiliöiden perästä on puuttunut maaperäkäsittely ja/tai saostussäiliöitä ei ole ollut riittävän monta tai asukkaan kertoman perusteella kentän rakenne ei ole vastannut nykyisin vaadittavaa kerrosrakennetta tuuletusputkineen. 17 prosenttia kiinteistöistä selviää pienillä parannuksilla ja 15 prosentilla jätevesijärjestelmä on nykyisellään toimiva. Kaikista toimiviksi arvioituista järjestelmistä 93 prosentilla oli todettu myös sijoituspaikka hyväksi. Sijoittelua arvioitaessa on huomioitu mm. kunnan ympäristönsuojelumääräykset. Vähäisten vesien kiinteistöjä on 2 prosenttia tarkastetuista vakituisista asunnoista. Muutamien järjestelmien osalta arviota ei pystytty tekemään.

Kuva 5.10. Neuvojen arvioiden jakauma käytössä olevista vakituisten asuntojen jätevesijärjestelmistä.

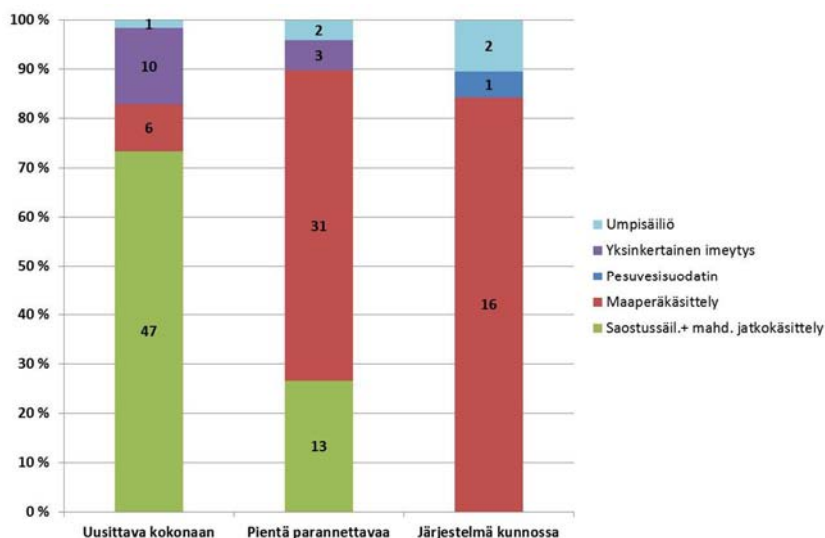
Vessavesien käsittelyjärjestelmissä eniten saneeraustarvetta oli kohteissa, joissa oli pelkät saostussäiliöt ja perässä mahdollisesti jokin ei määräyksiä täyttävä jatkokäsittely (Kuva 5.11). Myös umpisäiliöitä ja maaperäkäsittelyjä oli arvioiden mukaan saneerauksen tarpeessa. Arvioita tulkittaessa tulee kuitenkin huomioida, että arvio perustuu järjestelmän pintapuoliseen tarkasteluun ja asukkaan haastatteluun. Lisäksi tietojen keruutavasta johtuen erillisviemäröintijärjestelmä kirjattiin uusittavaksi, vaikka ainoastaan joko vessavesien tai pesuvesien järjestelmä vaatii uusimista. Tämä aiheutti tilastointiin virhettä. Kun kerätystä aineistosta tarkasteltiin uusittaviksi arvioituja erillisviemäröintijärjestelmiä (31 kpl), kiinteistöjen lisätiedoista ilmeni, että vähintään 24 tapauksessa pesuvesien käsittelyjärjestelmä vaatii saneerausta ja umpisäiliö oli puuttuvaa täyttymishälytintä lukuun ottamatta kunnossa. Pientä parannettavaa oli eniten umpisäiliöissä ja maaperäkäsittelyissä. Kunnossa oleviksi oli

arvioitu suunnilleen yhtä paljon maaperäkäsittelyjä ja laitepuhdistamoja. Kolmanneksi eniten kunnossa olevia järjestelmiä oli umpisäiliöissä.

Kuva 5.11. Neuvojen arvioiden jakaumat käytössä olevista vakituisten asuntojen vessavesien käsittelyjärjestelmistä.

Pelkkien pesuvesien käsittelyjärjestelmien osalta saneeraustarve kohdistui lähinnä saostussäiliöihin ja niiden perässä mahdollisesti oleviin ei määräysten mukaisiin jatkokäsittelyihin (Kuva 5.12). Pientä parannettavaa oli eniten maaperäkäsittelyissä. Kunnossa olevista pesuvesien käsittelyjärjestelmistä lähes kaikki olivat maaperäkäsittelyjä.

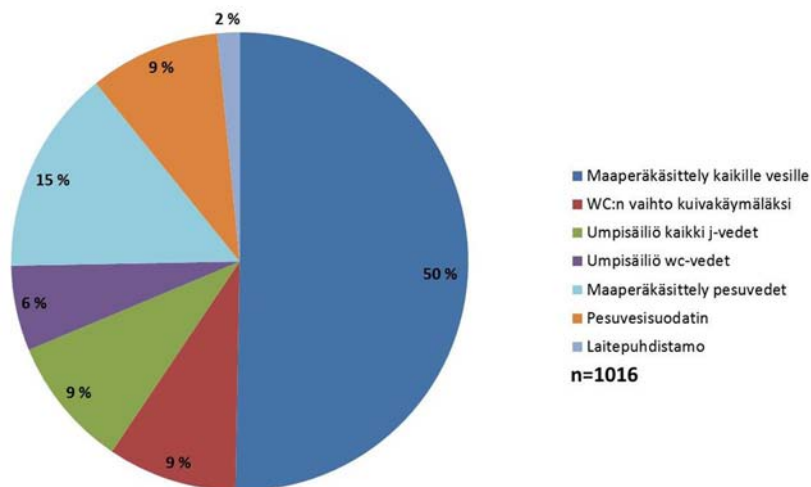

Kuva 5.12. Neuvojen arvioiden jakaumat käytössä olevista vakituisten asuntojen pesuvesien käsittelyjärjestelmistä.

5.4.2. Neuvojen suositukset parannustoimista

Neuvontakäynnillä neuvoja antoi paitsi arvion nykyisen jätevesijärjestelmän toimivuudesta myös suosituksia parannustoimista. Suositellut toimenpiteet olivat sekä koko järjestelmän saneerausta koskevia että pieniä parannuksia nykyiseen järjestelmään.

Pääsääntöisesti asukkaille suositeltiin maaperäkäsittelyjärjestelmien rakentamista (Kuva 5.13). 50 prosenttia suosituksista koski maaperäkäsittelyn rakentamista kaikille jätevesille ja 15 prosenttia puolestaan maaperäkäsittelyä pesuvesien käsittelyyn. Kohteissa, joissa suositeltiin laitepuhdistamaa, suositeltiin yleensä myös maaperäkäsittelyä. Umpisäiliötä suositeltiin 15 prosentissa tapauksista joko pelkille vessavesille tai kaikille jätevesille. Pesuvesisuodatinta ehdotettiin lähes 10 prosentissa tapauksista. Suosituksista 9 prosenttia koski vesivessan vaihtamista kuivakäymäläksi.

Kuva 5.13. Neuvojen järjestelmäsuositukset vakituksille asunnoille.

Pienenä parannustoimena neuvottiin yleensä lisäämään täyttymishälytin umpisäiliöön (118 kertaa). Saostussäiliöiden kunnostusta suositeltiin hieman yli 20 kertaa. Fosforinpoiston tehostaminen arvioitiin tarpeelliseksi noin 30 kiinteistöllä. Lisäksi yli 120 kiinteistöllä keskusteltiin erilaisista huoltotoimenpiteistä. Maaperäkäsittelyiden osalta ohjeet huoltotoimista koskivat yleensä tuuletusputkia. Tuuletusputkista osa puuttui, tuuletusputket olivat liian lyhyet tai putkien suojahattuja puuttui. Lisäksi kehoitettiin poistamaan puita kentän päältä tai vierestä. Asukkaita ohjeistettiin myös huuhtelemaan kentän putkistoja. Ulkokuusissa parannettavaa oli eniten käymäläjätteen jatkokäsittelyssä. Monelle asukkaalle oli epäselvää, kuinka jatkokäsittely tulisi tehdä.

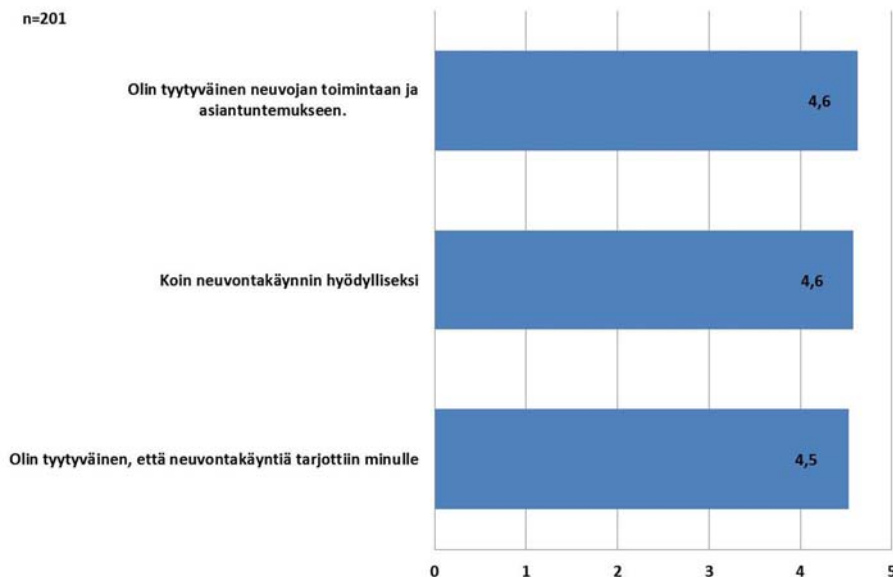
6. PALAUTE

6.1 Asukkailta saatu palaute

Palautetta kerättiin asukkailta paperisella lomakkeella neuvontakäynnin yhteydessä maastokauden alussa kesäkuulle asti. Asukkaan pyynnöstä lomake voitiin myös jättää palautuskuoren kera myöhemmin täytettäväksi. Palautteita saatiin 201 kappaletta. Palautelomakkeessa oli kolme väittämää, joihin vastaajat ottivat kantaa numeroilla 1-5 (1=täysin eri mieltä...5=täysin samaa mieltä). Lisäksi

lomakkeeseen oli mahdollista kirjoittaa avointa palautetta. Palautteet kirjattiin neuvojittain. Neuvontakäyntien palautteet kerättiin yhteenvetograafiin (Kuva 6.1). Saadun palautteen perusteella asukkaat olivat tyytyväisiä, että neuvontakäyntiä tarjottiin ja käynti oli hyödyllinen. Myös neuvojen toimintaan ja asiantuntemukseen oli tyytyväisiä.

Palautteiden keruusta luovuttiin, koska palautteet olivat hyviä, eivätkä nostaneet esiin kehittämistarpeita. Osa palautetta antaneista arvioi enemmän jätevesiasiaa ylipäätään kuin niinkään neuvojen toimintaa kiinteistöillä.

Kuva 6.1. Asukkaat arvioivat neuvontaa koskevia väittämiä asteikolla 1-5. Pylväissä on palautteiden keskiarvo.

Neuvojilta saadun palautteen mukaan asukkaat pitivät neuvonnan maksuttomuutta ja puolueettomuutta tärkeinä. Laitemyyjät ovat käyneet kiinteistöillä aktiivisesti muutama vuosi sitten. Asukkaat ovatkin olleet lähinnä myyjiltä saamiensa arvioiden varassa, onko nykyinen järjestelmä vielä käyttökelpoinen ja mikä järjestelmä sopisi kiinteistölle. Osalla asukkaista olikin käsitys, että laitepuhdistamo on ainoa sallittu järjestelmä. Jotkut asukkaat epäilivät, että neuvojakin on myymässä jätevesijärjestelmiä. Osa asukkaista kommentoi, että neuvontaa olisi pitänyt järjestää jo vuosia sitten ja että nyt ollaan jo myöhässä.

Monella asukkaalla neuvontakäynti vahvisti omia ajatuksia siitä, miten jätevesijärjestelmän saneeraus kannattaisi toteuttaa. Lisäksi asukkaille oli epäselvää, mistä tulisi lähteä liikkeelle ja siltä osin neuvonta selkeytti asioita. Eräs asukas totesi kiinteistökäynnistä kirjallisessa palautteessa: *"Henkilökohdainen neuvonta oli hyvin tervetullutta, kiitos!"*. Toinen tyytyväinen asukas puolestaan totesi palautteessaan: *"Erinomainen projekti! Henkilökohtainen käynti ja tarpeiden kartoitus tulee monelle tarpeeseen. Kiitos!"*.

6.2 Kunnilta ja suunnittelijoilta saatu palaute

Hankkeen toimesta soitettiin joulukuussa hankealueen kuntiin. Lisäksi soitettiin KVVY:n osaajalistalle ilmoittautuneille suunnittelijoille. Kunnista kysyttiin, onko jätevesiä koskevien yhteydenottojen ja lupahakemusten määrä muuttunut aiempiin vuosiin verrattuna. Suunnittelijoilta haluttiin selvittää, onko suunnittelijoiden yhteystietojen jakaminen kiinteistöikäynneillä edistänyt saneerauksen suunnit-

telun aloittamista. Suunnittelijoilta kysyttiin yhteydenottojen, tarjouspyyntöjen ja suunnitelmatilauksen määrää verrattuna aiempiin vuosiin. Saatujen vastausten perusteella vilkastumista jätevesiasioissa ei ole neuvonnasta huolimatta tapahtunut merkittävästi.

Hattulassa ja Hämeenlinnassa arvioitiin kuntaan tulleiden yhteydenottojen määrän lisääntyneen vähän. Yhteydenottoja on tullut lähinnä neuvotuilta kiinteistöiltä, joiden tilanne on vaatinut vielä kunnan kantaa esim. jostain rajatapauksesta johtuen. Janakkalassa kyselyiden määrä on pysynyt ennallaan. Lupahakemusten määrän kerrottiin lisääntyneen hieman Janakkalassa. Hattulassa ja Hämeenlinnassa lupahakemusten määrä on sen sijaan pysynyt ennallaan.

Haastatelluista suunnittelijoista (6 kpl), jotka ovat ilmoittaneet tekevänsä suunnitelmia ainakin osassa hankealueen kunnista, yksi kertoi yhteydenottojen määrän lisääntyneen vähän verrattuna aiempiin vuosiin. Tarjouspyyntöjen ja suunnitelmatilauksen määrä ei kuitenkaan ole lisääntynyt kenelläkään suunnittelijoista. Osaajalistalle ilmoittautuneiden suunnittelijoiden yhteystietojen jakamisesta on kulunut lyhyt aika, joten oli odotettavissa, että neuvotut asukkaat eivät ole vielä aktiivisesti olleet yhteydessä suunnittelijoihin. Kolme suunnittelijaa kertoi, että hankealueen kunnista ainakin Janakkalasta on tullut yhteydenottoja.

7. ARVIO HANKKEEN ONNISTUMISESTA JA KEHITYSTARPEISTA

Hanke eteni hankesuunnitelman mukaisesti. Hankkeen tavoitteena oli tehdä 700 kiinteistökohtaista jätevesineuvontakäyntiä. Neuvontakäyntejä tehtiin 1011.

Saadun palautteen perusteella asukkaat olivat tyytyväisiä neuvontakäynteihin. Neuvonnan maksutomuutta kiiteltiin ja puolueettomuutta pidettiin tärkeänä. Asukkaat olivat selvästi kaivanneet kiinteistökohtaista, puolueetonta neuvontaa ja olivat tyytyväisiä, että sitä oli viimein saatavilla. Asukkaat olivat jo varsin tietoisia lainsäädännöstä ja jätevesien käsittelyvaihtoehdoista. Monelle asukkaalle neuvontakäynti toimi omien ajatusten vahvistajana, miten jätevesijärjestelmän saneeraus kannattaisi toteuttaa. Lisäksi asukkaille oli epäselvää, mistä tulisi lähteä liikkeelle ja siltä osin neuvonta selkeytti asioita. Neuvontakäynneillä jaetut suunnittelijoiden yhteystiedot koettiin hyödyllisiksi, koska useimmat asukkaat eivät tienneet, kenen puoleen kääntyisivät saneerauksen suunnittelussa. Osa asukkaista olisi kaivannut myös urakoitsijoiden yhteystietoja.

Palautteen keruuseen kehitettiin vuoden 2012 neuvontahankkeen kokemusten pohjalta uudenlainen, aiempaa huomattavasti lyhyempi kyselylomake. Lomake sisälsi kolme kysymystä ja mahdollisuuden antaa avointa palautetta. Myös kyselyn toteutusta muutettiin siten, että palautetta pyydettiin heti käynnin lopuksi eikä vasta myöhemmin. Avoimeen palautteeseen saatiin vain vähän vastauksia. Lisäksi osa vastaajista arvioi jätevesiasiaa ylipäättään eikä neuvontakäynnin onnistumisesta. Palautteen kerääminen lopetettiinkin jo maastokauden alkupuolella, koska palautteesta ei saatu toivottua lisäarvoa neuvonnan laadunseurantaan. Mikäli palautetta halutaan jatkossa kerätä, täytyy kehittää uusi toteutustapa.

Soittokierros hankealueen kuntiin ja suunnittelijoille vuoden 2013 lopussa osoitti, että merkittävää aktivoitumista jätevesiasioissa ei ole neuvonnasta huolimatta tapahtunut vuoden aikana. Hattulassa ja Hämeenlinnassa asukkailla tulleiden yhteydenottojen määrä lisääntyi vähän. Lupahakemusten

määrä puolestaan lisääntyi hieman Janakkalassa. Haastatelluista suunnittelijoista (6 kpl) yksi kertoi yhteydenottojen määrän lisääntyneen vähän aiempiin vuosiin verrattuna. Tarjouspyyntöjen ja suunnitelmatilausten määrä ei ole kuitenkaan lisääntynyt vielä kenelläkään haastatelluista suunnittelijoista.

Vuonna 2012 Pirkanmaalla saatujen neuvontakokemusten perusteella neuvonta kohdennettiin tässä hankkeessa ensisijaisesti vakituisille asunnoille. Vuonna 2012 loma-asukkaiden tavoittaminen oli haastavaa ja perumisia sekä turhia käyntejä tuli huomattavasti enemmän kuin vakituisesti asutuilla kiinteistöillä. Lisäksi loma-asunnot olivat usein niin vaatimattomia, että ne kuuluivat vähäisen vedenkäytön piiriin ja neuvonnan tarve oli tästä johtuen vähäinen. Tässä hankkeessa neuvoja kaivanneita loma-asukkaita neuvottiin puhelimesta. Asukkaat kokivat puhelimesta saamansa avun riittäväksi. Lisäksi loma-asukkaille jaettiin luentojen yhteydessä ja tapahtumissa jätevesineuvojen laatimaa mökkiläisen jätevesiohjetta, jossa kerrotaan mm. vähäisten pesuvesimäärien käsittelystä ja mökille sopivista kuivakäymäläratkaisuista. Ohjeesta on saatu positiivista palautetta ja tämän hankkeen puitteissa päätettiin toteuttaa vielä laajempi vähäisiä jätevesimääriä ja kuivakäymälöitä käsittelevä esite. Esite löytyy osoitteesta http://www.kvvy.fi/jatevesi/materiaali/kvvy_mokkiesite2014.pdf

Neuvojen arvioiden perusteella uudemmistakin järjestelmistä löytyy usein pientä parannettavaa, joten käynti jo saneerauksen tehneillä kiinteistöillä oli asukkaille hyödyllinen. Järjestelmien huolto ja hoito unohtuu asukkailta valitettavan usein. Lisäksi asukkailla on ollut tietämättömyyttä, mitä toimenpiteitä järjestelmälle tulisi tehdä. On saatettu esimerkiksi luulla, että laitepuhdistamo on täysin huoltovapaa.

Kiinteistötietojen keruuseen tarkoitettua Excel-taulukkoa muokattiin huomattavasti tätä hanketta varten vuoden 2012 neuvontahankkeessa Pirkanmaalla käytetystä taulukosta. Käyttäjäkokemusten perusteella havaittiin, että kehitystarvetta on edelleen jonkin verran.

Hanke-alueen kunnilla ei ole vakiintuneita linjauksia haja-asutuksen jätevesiasioissa. Neuvontatyön kannalta se oli haasteellista. Neuvojat joutuivat usein kehottamaan asukkaita ottamaan vielä kuntaan yhteyttä vaatimusten selvittämiseksi. Pilaantumiselle herkillä ranta- ja pohjavesialueilla neuvonnassa tukeuduttiin Ympäristöministeriön Haja-asutuksen jätevedet – Lainsäädäntö ja käytännöt -oppaan linjauksiin. Kunnat eivät ole myöskään systemaattisesti vaatineet ammattilaisen tekemiä suunnitelmia. Neuvojat kuitenkin ohjeistivat aina käyttämään ammattitaitoista suunnittelijaa.

Hankkeen lopussa järjestettiin hankkeen toimesta keskustelutilaisuus, johon kutsuttiin hankealueen kuntien ympäristö- ja rakennusvalvonnan edustajia pohtimaan kunnille yhteisiä käytäntöjä jätevesiasioissa. Tilaisuudessa nousi esiin mm. erityisalueiden jätevesien käsittelyyn, jätevesijärjestelmiin, suunnittelijan ja työnjohtajan pätevyyteen sekä lupa-asioihin liittyviä kysymyksiä. Monet ehdotukset yhteisistä käytännöistä edellyttäisivät vielä kuntien välistä lisäkeskustelua ja yksityiskohtien hiomista.

Hankkeen lopussa järjestettiin lisäksi jokaisessa hankealueen kunnassa jätevesi-ilta, jossa oli paikalla kunnan edustaja kertomassa lupa-asioista sekä alueella toimivia jätevesisuunnittelijoita kertomassa suunnittelusta ja tarjoamista palveluista. Tilaisuuksiin kutsuttiin kirjeellä asukkaita sellaisilta kiinteistöiltä, joiden jätevesijärjestelmän neuvoja oli kiinteistöikäynnillä arvioinut tarvitsevan saneerausta. Kirjeitä lähetettiin 549 kpl. Tilaisuuksista oli lisäksi ilmoitus Hämeen Sanomissa. Kolmeen tilaisuuteen osallistui yhteensä 97 henkilöä. Noin 10 prosenttia kirjeellä kutsutuista osallistui tilaisuuksiin. Paikalla olleilta suunnittelijoilta tilattiin tilaisuuksissa tai välittömästi sen jälkeen noin 30 suunnitel-

maa ja lisäksi toistakymmentä kartoituskäyntiä. Muutama kutsukirjeen saanut asukas soitti jo uusia järjestelmän. Tilaisuudet täydensivät hyvin kiinteistökohtaista neuvontatyötä ja motivoivat aloittamaan saneerauksen suunnittelun.

Etunimi Sukunimi
Lähiosoite
Postinumero Toimipaikka

Hyvä kiinteistönhaltija,

Kokemäenjoen vesistön vesiensuojeluyhdistys ry tekee jätevesineuvontaa asuinalueellanne. Jätevesineuvoja kiertää alueen vakituisesti asutuilla kiinteistöillä ja pyynnöstä myös kesämökeillä. Neuvoja arvioi, tarvitseeko kiinteistön nykyinen jätevesijärjestelmä kunnostusta, jotta se täyttäisi jätevesiasetuksen vaatimukset. Neuvoja kertoo jätevesien käsittelyvaihtoehtoista vailla kaupallisia kytköksiä. Neuvoja opastaa myös uusien järjestelmien hoito- ja huolto-toimenpiteissä.

Neuvontatyö on valtion rahoittamaa ja asukkaille vapaaehtoista ja maksutonta. Neuvontaluokat ovat kunnan valitsemia ja osoitetiedot kuntien toimittamia. Kiinteistökäynnillä kerätyt vesihuoltotiedot luovutetaan viranomaisille vain kiinteistönomistajan luvalla. Neuvontatyön toteuttaja Kokemäenjoen vesistön vesiensuojeluyhdistys ry ei ole viranomainen ja käynnin tavoite on neuvonnallinen.

Jätevesineuvoja tulee kiinteistöllenne **Sakokaivontie 321, ti 15.5.** klo 9-12 välillä (käynti kestää vajaan tunnin)

Kiinteistöikäntä edellyttää kiinteistönomistajan tai hänen edustajansa paikalla oloa. Neuvontakäyntiä varten on hyvä etsiä valmiiksi jätevesijärjestelmän selvityslomake. **Mikäli jätevesiselvitys on tekemättä, voitte täyttää kirjeen mukana lähetetyn selvityslomakkeen.**

Mikäli ehdotettu ajankohta ei sovi, varatkaa uusi aika neuvojalta. Jos neuvoja ei vastaa puhelimeen, hän on todennäköisesti neuvontakäynnillä. Jättäkää viesti vastaajaan yhteystiedoillanne tai lähettäkää tekstiviesti, niin neuvoja palaa asiaan vapauduttuaan.

Terveisin jätevesineuvoja:

Elli Osaaja
p. 050 5749 123

Kiinteistökohtainen jätevesineuvontakäynti

Hanketiedot

Neuvoja: _____

Käyntipäivä: _____

Kunta: _____

Kiinteistön yhteystiedot

Kenen kanssa juteltu: _____

Katuosoite: _____

Postiosoite: _____

Koordinaatit: _____

Kiinteistön jätevesijärjestelmä

Järjestelmän rakentamivuosi:

- 2000-luku
- 1990-luku
- 1980-luku
- 1970-luku
- 1960-luku
- Vanhempi
- Ei järjestelmää
- Ei pysty arvioimaan

Käymäläjärjestelmä

Vesivessa

Mihin WC-vedet johdetaan

- Umpisäiliö
- Pelkät saostussäiliöt
- Saostussäiliöt + jokin muu
- Imeyttämö
- Maasuodattamo
- Laitepuhdistamo
- Ei vesikäymälää

Muista keskustella järjestelmän purkupaikasta asukkaan kanssa

Kuivakäymälä

- Ulkokuuussi
- Sisäkuivakäymälä
- Ei kuivakäymälää

Onko kk-järjestelmä toimiva?

- Toimiva
- Pientä parannettavaa
- Ei ole toimiva
- Ei järjestelmää

Miten kompostointi hoidetaan (Käymäläjäte)?

- Asianmukaisesti
- Ei asianmukaisesti
- Ei kompostointia

Varmista asianmukainen kompostointi, ilmanvaihto sekä nesteiden käsittely

Pesuvesien käsittelyjärjestelmä

Asetuksen velvoittavan tason pesuvedet

Mihin pesuvedet johdetaan?

- Samaan vessavesien kanssa
- Umpisäiliö
- Pelkät saostussäiliöt
- Saostussäiliöt + jokin muu
- Yksinkertainen imeytys
- Pesuvesisuodatin
- Imeyttämö
- Maasuodattamo
- Laitepuhdistamo

Vähäiset vedet

Mihin jätevedet päätyvät?

- Ei järjestelmää
- Yksinkertainen imeytys
- Vesistöön
- Pesuvesisuodatin
- Sakosäiliö(t)
- Ei vähäisiä vesiä

Säiliöiden tyhjennys

- Peltovelyty
- Jätevedenpuhdistamo
- Ei tiedä / Ei tyhjennetä / Jokin muu

Kysy kuka tyhjentää ja kirjaa lisätietoihin

Onko asukkaalle annettu kalkkistabilointiohje?

- Kyllä
- Ei
- Ei kesk.

Kuinka usein tyhjentää säiliöt?

- Harvemmin kuin kerran vuodessa
- 1 krt/v
- 2 krt/v
- 3-5 krt/v
- 6 krt/v tai useammin

Kiinteistön perustiedot

Rakennuksen pinta-ala:

- 0 m² - 150 m² (5hlöä)
- 150 m² - 300 m² (5-10hlöä)
- 300 m² - 450 m² (10-15hlöä)

Täytyykö ikävapautuksen edellytykset:

- Kyllä
- Ei
- Ei selv.

-huomioi kiinteistön omistussuhteet

Kiinteistön sijaintitiedot ja jäteveden purkupaikka

Etäisyys rantaan alle 100 metriä:

- Kyllä
- Ei

Pohjavesialueella:

- Kyllä
- Ei
- Kyllä, ei vaikutusta järjestelmän valintaan

Muu erityisalue, mikä? _____

Kiinteistön käyttötiedot

Kiinteistön käyttötapa:

- Vakituisesti asuttu kiinteistö
 Vapaa-ajan asuminen
 Kesäasuminen
 Muu _____
mikä _____

Arvio kuormituksesta vesistöön:

Montako henkilöä keskimäärin? _____ kpl

Talousvesi

Talousveden lähde:

- Rengaskaivo
 Porakaivo
 Lähde
 Osuuskunta
 Kunnan verkosto
 Järvi
 Tuodaan muualta

Kaivovesipullot annettu

- Kyllä Ei

Vapaa-ajan asunnot ja kesämökit

Paljonko kiinteistöä käytetään? _____pvä/a

Kiinteistön varustetaso

Tiskikone

- Kyllä Ei

Pyykkikone

- Kyllä Ei

Suihku

- Kyllä Ei

Vesivaraaja, tilavuus _____ litraa

-Muista kysyä onko tulossa lisää vesikalusteita.

Järjestelmän sijainti tontilla

Järjestelmän sijainti ok (kannattaako uusi rakentaa siihen)?

- Kyllä Ei Ei selv.

Jv-dokumentit

Onko jätevesiselvitys täytetty ENNEN käyntiä?

- Kyllä Ei Ei selv.

Onko jv-järjestelmällä ajantasainen käyttö- ja huolto-ohje?

- Kyllä Ei Ei selv.

Kirjataanhoitotoimet käyttöpäiväkirjaan?

- Kyllä Ei Ei selv.

Johtopäätökset jätevesijärjestelmästä

- Uusittava kokonaan
 Kunnossa pienillä parannuksilla
 Toimiva
 Vähäiset vedet
 Järjestelmää ei voinut arvioida

-Kiinteistön käyttö jatkossa tulee huomioida

Koska aikoo uusia?

- Ei uusimistarvetta
 Akuutti uusimistarve
 Siirtymäajan puitteissa
 vuonna 2016 tai myöhemmin
 Hakee lykkäystä
 Ikään perustuva lykkäys

Mitä suositeltu?

- Maaperäkäsittely kaikille jätevesille
 WC:n vaihto kuivakäymäläksi
 Umpisäiliö kaikille j-vesille
 Umpisäiliö vessavesille
 Maaperäkäsittely pesuvesille
 Pesuvesisuodatin
 Laitepuhdistamo

- Ei tarvetta toimille

- Fosforinpoiston tehostaminen
 Hälyttimen lisääminen umpisäiliöön
 Saostussäiliöiden kunnostus
 Huoltotoimenpiteitä

Lisätiedot:

Luvat

Palautelomake?

- Täytetty Jätetty kiinteistölle
 Palautelomaketta ei jätetty

Saako kiinteistökäynnin tiedot luovuttaa kunnalle?

- Saa luovuttaa Vain yhteenveto

Kiinteistöllä käytetty aika _____minuuttia

Neuvontakäynnillä tehty arvio jätevesijärjestelmästä

Jätevesineuvoja	Kiinteistökäynnin päivämäärä
-----------------	------------------------------

Kiinteistön osoite	Henkilö, jonka kanssa keskusteltu
--------------------	-----------------------------------

	Jätevesijärjestelmä ei täytä jätevesiasetuksen (209/2011) vaatimuksia ja se on <u>uusittava 15.3.2016 mennessä</u> . Ennen kunnostustöiden aloittamista tulee olla yhteydessä kunnan rakennusvalvontaan lupatarpeen ja kunnostustöiden laajuuden selvittämiseksi. Toimenpidelupaa vaativien muutostöiden suunnittelussa kannattaa käyttää asiantuntevaa suunnittelijaa.
	Jätevesijärjestelmä vaatii pieniä kunnostustoimia:
	Jätevesijärjestelmä on arviointihetkellä rakenteellisesti kunnossa. Järjestelmää tulee tarkkailla ja huoltaa, jotta puhdistusteho pysyy yllä. Järjestelmän ikääntyessä tai kiinteistön käytön muuttuessa tulee järjestelmän toimivuus arvioida uudelleen.
	☐ Jätevesimäärä on nykyisellään vähäinen eikä sitä koske jätevesiasetuksen (209/2011) puhdistusvaatimukset. Vedenkäytön tai varustetason muuttuessa tulee nykyisen järjestelmän riittävyttä tarkastella uudelleen.
	☐ Kiinteistö on vapautettu jätevesiasetuksen (209/2011) vaatimuksista ympäristönsuojelulain (196/2011) ikävapautukseen perustuen.

Lisätiedot/ohjeet:

Lisätietoja jätevesiasioista:

xx kunnan ympäristösihteeri xx puh. xx

xx kunnan rakennustarkastaja xx puh. xx

Jätevesiosaajien yhteystietoja www.kvvy.fi/jatevesi →Osaajia

Viranomaistietoa jätevesistä www.ymparisto.fi/hajajatevesi

KVVY:n tekemät jätevesineuvontakäynnit Kanta-Hämeessä vuonna 2013

- Hämeen haja-apu -hankkeessa neuvotut kiinteistöt
- Pohjavesialue
- Kuntaraja
- Maakuntaraja

Liite 4

